

DOI: 10.18523/2617-2607.2025.15.114-123

УДК 17+340

Тетяна Пікуля

Кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри теоретичної юриспруденції

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-0430-3255>

pikulia.tatyana@gmail.com

МЕХАНІЗМ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЦИФРОВОГО СЕРЕДОВИЩА: ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У статті досліджено філософські та теоретико-правові основи розуміння семантично споріднених понять: цифрова етика, інформаційна етика, цифровий етикет та мережевий етикет — крізь призму їхньої належності до буття суспільства й особи в цифровому середовищі. Наголошено на важливості міждисциплінарного підходу, який інтегрує філософські, соціальні, правові та технологічні аспекти для створення ефективної системи регулювання суспільних відносин у цифровому просторі.

Проаналізовано методологічні підходи окремих наукових дисциплін до вивчення означених понять у цифровому середовищі. Особливу увагу приділено механізму правового регулювання цифрового середовища конституційним правом, цивільним правом, кримінальним правом, адміністративним правом та міжнародним правом.

Цифрову етику у статті розглянуто як міждисциплінарний напрям, що поєднує філософські, правові, соціальні та технологічні аспекти для формування моральних орієнтирів у використанні цифрових технологій. Встановлено, що інформаційна етика, зі свого боку, зосереджується на моральних аспектах роботи з інформацією, враховуючи її достовірність, прозорість та гармонізацію суспільних відносин у цифровому середовищі.

Цифровий етикет і мережевий етикет — взаємопов'язані категорії, але мають різні сфери застосування. Мережевий етикет визначає норми поведінки в онлайн-комунікаціях, забезпечуючи коректну та толерантну взаємодію користувачів у соціальних мережах, форумах тощо. Цифровий етикет є ширшим поняттям, яке охоплює правила взаємодії у всіх цифрових середовищах, включно з дотриманням правових і етичних стандартів у комунікаціях, роботі з цифровими технологіями та даними. Зазначено, що, попри їхню взаємодоповнюваність, вони відрізняються за своїм змістовим наповненням, масштабом застосування, кожен із них займає унікальне місце в сучасному дискурсі цифрової культури та етики.

У статті наголошено на важливості комплексного підходу до дослідження цифрового середовища, яке базується на інтеграції філософських, правових та етичних стандартів. Такий підхід сприяє гармонізації суспільних відносин і забезпеченню відповідального використання цифрових технологій у сучасному світі.

Ключові слова: цифрова етика, інформаційна етика, цифровий етикет, мережевий етикет.

Постановка проблеми

Останні роки предметом наукового дослідження є низка семантично близьких понять, пов'язаних із проблемами буття суспільства, особи в цифровому середовищі та інформаційному суспільстві. Цифрова етика, інформаційна етика, цифровий етикет, мережевий етикет — поняття, які набули актуальності в умовах глобальної цифровізації та інтеграції суспільних відносин у цифрове середовище.

Хоча ці поняття взаємопов'язані сферою свого буття — цифровим середовищем, кожне з них має свою специфіку, правове підґрунтя та галузь застосування, вони унормовують різні аспекти регулювання поведінки людей і соціальних груп у цифровому середовищі. З огляду на це з'ясування особливостей філософського та теоретико-правового розуміння означених понять у цифровому середовищі є актуальним.

Аналіз останніх джерел і публікацій

Теоретико-методологічні основи розуміння цифрової етики, а також сучасну цифрову комунікацію розглянуто в працях Н. Головіної, В. Гудзь, І. Кравець, Ж. Андрійченко, Т. Близнюк, О. Майстренко, М. Коробко та ін. Формування інформаційно-етичних теорій відбувається на основі робіт сучасних правників і філософів, серед яких: Д. Ван ден Ховен, Д. Готтербарн, Р. Капурро, Х. Ніссенбаум, С. Роджерсон, Р. А. Спінелло та ін.¹

Попри значну кількість досліджень у цій сфері, стрімкий розвиток цифрового середовища суспільства та особи потребує подальших наукових розвідок у відповідній галузі наукових знань.

Мета статті — встановити філософські та теоретико-правові основи розуміння цифрової етики, інформаційної етики, цифрового етикету, мережевого етикету в системі наукових знань.

Виклад основного матеріалу

Дослідженням таких понять, як цифрова етика, інформаційна етика, цифровий етикет, мережевий етикет, займаються філософія та окремі суспільні науки, кожна з яких використовує свій специфічний методологічний підхід і формує власне розуміння кожного з них.

Зокрема, філософія вивчає етичні принципи і моральні аспекти, що виникають у контексті використання цифрових технологій. Передовсім ідеться про питання природи моралі в цифровому середовищі, взаємозв'язок права та етики, а також моральної відповідальності за технологічні інновації².

Соціологія зосереджена на вивченні соціальних наслідків розвитку цифрових технологій, їхнього впливу на інститути суспільства, соціальну взаємодію та поведінку людей у цифровому просторі. Важливо дослідити вплив цифрових технологій на соціалізацію, інклюзивність та взаємодію між різними соціальними групами³.

Психологія, а саме її складова частина — кіберпсихологія досліджує вплив цифрових технологій на психічне здоров'я користувачів, взаємодію в онлайн-просторі, а також зміни в соціальних та емоційних відносинах, що виникають унаслідок використання цифрових комунікаційних платформ⁴.

Інформатика, яка належить до дисциплін природничо-математичного циклу, спрямована на вивчення процесів обробки, зберігання, передавання та використання інформації, забезпечує технічне підґрунтя для реалізації етичних принципів у розробці програмного забезпечення та цифрових інструментів. Вона вивчає етичні проблеми, пов'язані з використанням алгоритмів, штучного інтелекту та великих даних, а також розробляє засоби для забезпечення прозорості та безпеки в інформаційних системах⁵.

Особливе місце в системі суспільних наук належить правовим наукам, оскільки правовою основою буття цифрового середовища є різноманітні джерела права. Правові науки досліджують правові основи регулювання взаємодії в цифровому середовищі. Вони фокусуються на розробленні

¹ Жанна Андрійченко, Тетяна Близнюк і Ольга Майстренко, «Digital етикет та комунікації: тенденції та вимоги сьогодення», *Економіка та суспільство* 34 (2021), <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-24>.

² О. Рябініна та Л. Юрченко, ред., *Філософія: підручник для студентів і курсантів вищих закладів освіти III–IV рівнів акредитації* (Харків: Вид-во Іванченка І. С., 2009).

³ Микола Лукашевич, Микола Туленков і Юрій Яковенко, *Соціологія. Основи загальної, спеціальних та галузевих теорій: підручник* (Київ: Каравела, 2024).

⁴ «Кіберпсихологія: як цифрові технології впливають на нас», *Освіта Нова*, 6 листопада 2024, <https://osvitanova.com.ua/posts/6603-vplyv-sotsmerezkh-virtualnykh-svitiv-i-tekhnohii-na-nashi-dumky-emotsii-ta-povedinku-v-suchasnomu-sviti>.

⁵ Володимир Мартинюк і Тетяна Ісаснко, «Інформаційна етика: наповнення поняття», https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolNTU/1784/3/2_%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1%8E%D0%BA%2C%D0%86%D1%81%D0%B0%D1%94%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf.

правових норм, що стосуються забезпечення дотримання прав людини в умовах використання сучасних технологій, захисту персональних даних, боротьби з кіберзлочинами, захисту прав споживачів і користувачів інтернету, а також регулювання етичних норм у цифрових комунікаціях.

Правові науки, предметом вивчення яких є цифрове середовище та інформаційне суспільство, належать як до внутрішньодержавної системи права, так і до міжнародного права.

Право інформаційних технологій є однією з основних галузей національного права, що вивчає правові аспекти, пов'язані з цифровими технологіями, інформаційними системами та їхнім використанням. Предметом цієї науки є регулювання обігу інформації, захист персональних даних, питання авторського права в цифровому середовищі, правовий статус електронних підписів і контрактів, а також регулювання кібербезпеки. Ця галузь також вивчає правові механізми протидії інтернет-злочинності та порушенням цифрових етичних норм⁶.

Конституційне право встановлює правовий статус особи в цифровому середовищі, зокрема права на приватність і захист персональних даних. Важливим аспектом є регулювання свободи слова та доступу до інформації в умовах розвитку цифрових технологій. Конституційне право розглядає питання взаємодії між правами людини та розвитком технологій, зокрема баланс між правом на приватність і державними інтересами в цифрову епоху⁷.

Цивільне право здійснює правове регулювання відносин, що виникають у сфері цифрових технологій та інформації, зокрема права власності на цифрові активи, договори в електронному вигляді та етику комерційних взаємодій у цифровому середовищі. Цивільне право також вивчає питання відповідальності за порушення етичних норм у контексті онлайн-торгівлі, інтелектуальної власності та захисту прав споживачів⁸.

Кримінальне право фокусується на вивченні правових норм, що визначають відповідальність за порушення, пов'язані з використанням цифрових технологій. Це охоплює вивчення кіберзлочинів (хакерство, шахрайство в інтернеті, порушення авторських прав), а також наслідки за порушення етичних норм у цифровому просторі (кібербулінг, образи чи неправомірне поширення інформації)⁹.

Адміністративне право досліджує правові норми, які регулюють діяльність державних органів у сфері цифрових технологій. Це охоплює контроль за діяльністю інтернет-компаній, забезпечення кібербезпеки, впровадження нормативів для захисту персональних даних, а також регулювання державного нагляду за дотриманням етичних стандартів у цифровому середовищі¹⁰.

На відміну від внутрішньодержавного права, міжнародне право вивчає правові механізми, які дають змогу узгоджувати різні національні підходи до захисту інформації та етичних стандартів в умовах глобалізації цифрового простору. Міжнародне право досліджує правові аспекти, пов'язані з глобальним обігом інформації, захистом прав людини в цифровому середовищі, а також координацією міжнародних стандартів у сфері кібербезпеки та інтернет-регулювання¹¹.

Отже, правові науки, які вивчають поняття цифрової етики, інформаційної етики, цифрового етикету та мережевого етикету, охоплюють широкий спектр правових відносин, що виникають у цифровому середовищі. Кожна з цих наук надає своє бачення правових механізмів і стандартів, які забезпечують етичне та правове регулювання взаємодії в цифровому просторі. Окремі науки взаємодіють і доповнюють одна одну в комплексному дослідженні цифрового середовища, кожна з них розглядає етичні та соціальні аспекти використання технологій через свою призму, що дає змогу сформувати глибше й цілісне розуміння цих явищ.

Незважаючи на спільну сферу свого буття — цифрове середовище, кожне з досліджуваних нами понять має свій унікальний зміст і місце в системі наукових знань. Наприклад, цифрова етика є міждисциплінарною галуззю, що поєднує філософські, правові, соціальні та технологічні аспекти і спрямована на дослідження моральних принципів, які регулюють використання цифрових

⁶ Я. О. Тицька і Н. С. Поварчук, «Доктринальні підходи щодо визначення статусу права інформаційних технологій», *Київський часопис права* 1 (2023): 41–46, <https://doi.org/10.32782/klj/2023.1.6>.

⁷ Наталія Верлос, «Конституціоналізація цифрових прав людини: вітчизняна практика та зарубіжний досвід», *Часопис Київського університету права* 2 (2020): 129–33, <https://doi.org/10.36695/2219-5521.2.2020.21>.

⁸ Євген Мічурін, «Цивільно-правове регулювання суспільних відносин у цифровому середовищі», *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»* 36 (2023): 115–21, <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2023-36-13>.

⁹ М. О. Думчиков і І. В. Каріх, «Становлення та генеза кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення у кіберпросторі на теренах України», *Юридичний науковий електронний журнал* 5 (2022): 476–78, <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-5/113>.

¹⁰ Т. О. Гуржій і А. Л. Петрицький, *Правовий захист персональних даних* (Київ: Київський національний торговельно-економічний університет, 2019).

¹¹ Маргарита Сова і Світлана Деніжна, «Міжнародний досвід правового регулювання небезпеки штучного інтелекту в реаліях воєнного часу: етико-філософський аспект», *Філософські та методологічні проблеми права* 1, № 27 (2024): 45–57, <https://doi.org/10.33270/01242702.45>.

технологій у сучасному суспільстві. Вона виникла як відповідь на стрімку цифровізацію різних сфер діяльності, зокрема економіки, освіти, комунікацій, медицини та культури¹².

Основним завданням цифрової етики є формування моральних орієнтирів для інтеграції цифрових технологій у різні аспекти людського буття. Вона виконує функцію «морального компаса», який спрямовує процеси цифровізації та враховує їхні етичні наслідки¹³.

Філософський аналіз цифрової етики зосереджується на таких ключових аспектах:

1. Антропологічний вимір наголошує на тому, що цифрові технології змінюють сутність людського буття, створюючи нові умови для ідентичності, комунікації та соціальної взаємодії. Філософська перспектива цифрової етики дає змогу зрозуміти, як технології впливають на свободу вибору людини, її моральну автономію та самореалізацію¹⁴.

2. Екзистенціальний підхід досліджує вплив технологій на екзистенційні цінності, зокрема свободу, гідність і сенс життя. Наприклад, алгоритми можуть обмежувати свободу особистості через приховану маніпуляцію або дискримінацію, що ставить питання про межі впливу технологій на людське існування.

3. Глобальний контекст підкреслює, що цифрова етика охоплює не лише індивідуальні, а й глобальні аспекти, пов'язані з нерівністю доступу до технологій, розподілом влади в цифровому просторі, захистом прав людини і культурними відмінностями у сприйнятті етичних норм¹⁵.

Цифрова етика з погляду правничої науки є міждисциплінарною галуззю, що поєднує правові, етичні та технологічні аспекти, спрямовані на регулювання використання цифрових технологій у суспільстві.

Ключові аспекти цифрової етики в правничій науці

1. Цифрові права людини. Ці права охоплюють доступ до інформації, захист персональних даних, право на приватність в онлайн-середовищі та інші аспекти, пов'язані з використанням цифрових технологій¹⁶.

2. Правова семантика цифрового середовища. Вивчення цього поняття допомагає зрозуміти, як цифрові технології впливають на правові відносини, визначення правового статусу цифрових об'єктів та регулювання взаємодії між користувачами та цифровими платформами¹⁷.

3. Цифрова криміналістика — галузь прикладних наук, що досліджує цифрові докази з метою сприяння виявленню та розслідуванню кримінальних правопорушень. Вона охоплює методи виявлення, вилучення та аналізу цифрових даних, що можуть бути використані в судовому процесі¹⁸.

4. Етичні стандарти правничої діяльності. Ці стандарти містять вимоги до професійної поведінки, конфіденційності, чесності та відповідальності, що особливо важливо в умовах цифровізації правничої практики¹⁹.

Отже, цифрова етика в правничій науці є важливим елементом, що забезпечує правове регулювання та етичні стандарти у використанні цифрових технологій, сприяючи захисту прав людини та забезпеченню справедливості в цифровому середовищі.

З проблемами буття суспільства, особи в цифровому середовищі та інформаційному суспільстві пов'язана інформаційна етика. Вона є відносно новою галуззю етичного знання, що виникла у відповідь на виклики інформаційного суспільства, де інформація стала ключовим ресурсом, а цифрові технології проникають у всі сфери людської діяльності. Її основна мета полягає у формуванні моральних орієнтирів для діяльності в інформаційному просторі, забезпеченні дотримання прав людини та гармонізації суспільних відносин у цифровому середовищі²⁰.

¹² Т. В. Розова і Л. В. Чорна, «Вплив цифрової етики на діджиталізацію гуманітарного знання», у *Світові освітні тренди: навчання впродовж життя в інформаційному суспільстві: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 190-річчю Університету та 50-річчю Інституту* (Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024), 169–72.

¹³ М. Л. Роганов, «Морально-етичні аспекти інформаційно-комунікаційних технологій», *Духовність особистості: методологія, теорія і практика* 2 (2020): 169–78.

¹⁴ Л. Г. Дротянко, ред., *Цифрова реальність у глобальній системі людина — суспільство: збірник наукових праць* (Київ: Вид-во НАУ, 2021).

¹⁵ Сергій Горянський, «Філософський аналіз розвитку ІТ-освіти в Україні через призму акторно-мережевої теорії Бруно Латура», *Освітній дискурс: збірник наукових праць* 50 (7–9) (2024): 35–41, [https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.50\(7-9\)-5](https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.50(7-9)-5).

¹⁶ К. С. Тверезовська, «Поняття, види та значення цифрових прав людини», *Юридичний науковий електронний журнал* 6 (2024): 472–76.

¹⁷ Ігор Безклубий, «Правова семантика поняття “цифрове середовище”», *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки* 127 (1) (2024): 9–16, <https://doi.org/10.17721/1728-2195/2024/1.127-2>.

¹⁸ Р. Л. Степанюк і С. І. Перлін, «Цифрова криміналістика й удосконалення системи криміналістичної техніки в Україні», *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка* 3 (2022): 283–94, <https://luhbulletin.dnuvs.ukr.edu/index.php/main/article/view/72>.

¹⁹ Ігор Митрофанов, Людмила Васечко і Валерій Кравчук, *Професійна етика в юриспруденції: підручник* (Київ: Юрінком Інтер, 2024).

²⁰ Маргарита Коробко, «Інформаційна етика як необхідний елемент регуляції сучасного інформаційного суспільства», *Українські культурологічні студії* 1 (2021): 46–50, [https://doi.org/10.17721/UCS.2021.1\(8\).10](https://doi.org/10.17721/UCS.2021.1(8).10).

Інформаційна етика виконує ключову функцію в забезпеченні морального порядку в цифровому просторі, зокрема в таких аспектах, як конфіденційність, достовірність інформації, захист інтелектуальної власності та протидія інформаційному насильству. Вона досліджує, як цифрові технології впливають на етичні норми, сприяючи їхній трансформації відповідно до нових соціальних і технологічних реалій.

Одним із фундаментальних завдань інформаційної етики є забезпечення моральної рефлексивності індивіда. Цей процес передбачає здатність людини критично оцінювати свою діяльність у цифровому просторі, враховуючи вплив інформації на її ціннісні орієнтири та поведінкові стратегії.

Інформаційна етика з філософського погляду є міждисциплінарним напрямом, який досліджує моральні аспекти взаємодії людини з інформаційним простором у контексті сучасних соціально-технологічних змін. Її розглядають як частину практичної філософії, спрямованої на вивчення принципів, норм і цінностей, які регулюють поведінку індивідів і спільнот в умовах інформаційного суспільства.

Центральною проблемою інформаційної етики є пошук морального балансу між правами, обов'язками та свободою в умовах цифровізації. Ця етика не лише регулює поведінку, але й формує нову моральну рефлексію, яка дає змогу індивідам адаптуватися до викликів інформаційної реальності, як-от дезінформація, порушення конфіденційності, інформаційне насильство та цифрова нерівність²¹.

З філософської перспективи інформаційна етика втілює ідею гармонійного співіснування в цифровому середовищі через призму таких гуманістичних цінностей, як свобода, справедливість, відповідальність та повага до приватності. Вона акцентує увагу на двох ключових аспектах:

- 1) етична рефлексія — здатність людини осмислювати вплив інформаційних технологій на її моральні орієнтири та цінності;
- 2) нормативність — формування універсальних принципів, які забезпечують етичний порядок у глобалізованому цифровому середовищі²².

Отже, інформаційна етика виконує функцію морального компаса в умовах інформаційного суспільства. Вона слугує інструментом гармонізації міжособистісних і соціальних відносин, спрямовуючи розвиток технологій на благо людства, зберігаючи водночас гуманістичні засади культури та моралі.

Інформаційна етика також тісно інтегрується з нормативно-правовими підходами, доповнюючи їх гуманістичними засадами моралі. Це особливо важливо у випадках, коли правові механізми є недостатньо ефективними для врегулювання поведінки в цифровому просторі. Етичні принципи є додатковими регуляторами, які сприяють формуванню етичної культури та зміцненню соціальної стабільності.

Інформаційну етику вивчають у контексті регулювання обігу інформації, включно з її збором, обробкою, передачею та використанням. У цьому аспекті правові науки займаються розробленням законодавчих норм, що регламентують інформаційну безпеку, конфіденційність, відповідальність за поширення недостовірної або шкідливої інформації, а також забезпечують баланс між правом на доступ до інформації та правом на захист персональних даних.

Отже, інформаційна етика є важливим механізмом регулювання поведінки в інформаційному суспільстві. Вона поєднує філософські, правові та соціальні аспекти, формуючи моральні умови для відповідального використання інформації та цифрових технологій. Її значення полягає в забезпеченні гармонійного розвитку суспільства, де права, свободи та обов'язки індивідів і соціальних груп врівноважуються в межах цифрового середовища.

Від наукових знань, предметом вивчення яких є етика, слід відрізняти ті, що спрямовані на вивчення правил етикету, оскільки ці поняття належать до різних рівнів нормативності та мають різне призначення в регулюванні поведінки. Якщо за допомогою етики досліджують загальні принципи моралі, то етикет дає відповідь на питання, що є морально правильним або неправильним у людській поведінці. Етикет — це система правил поведінки, які мають прикладний характер. У контексті нашого дослідження заслуговує на увагу поняття «мережевий етикет».

²¹ Ольга Проценко, Тетяна Чубіна і Марія Дмитренко, «Етика та інформаційна етика у комунікативному просторі сучасного суспільства», *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії* 44 (2022): 98–104, <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.44.11>.

²² В. Бліхар, ред., *Етика та естетика: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях)* (Львів: Арал, 2018).

Мережевий етикет є прикладним поняттям серед зазначених вище. Він визначає норми поведінки в цифрових комунікаціях, включно з соціальними мережами, форумами та іншими онлайн-платформами. Основне завдання мережевого етикету — забезпечити комфортне середовище для взаємодії, уникнення кібербулінгу, агресії та мови ворожнечі. Правові аспекти мережевого етикету обмежуються загальними законами щодо захисту від дискримінації та хейту, а також політиками конкретних платформ, як-от Facebook чи Twitter. Водночас, оскільки немає єдиного правового регулювання, виникає потреба в саморегулюванні спільнот і розвитку внутрішніх правил поведінки²³.

Правові науки формують механізми юридичної відповідальності за порушення етичних норм у цифрових комунікаціях і забезпечують правовий захист осіб, які зазнали таких порушень.

Ширшим за обсягом від поняття «мережевий етикет» є поняття «цифровий етикет», яке охоплює правила поведінки в усіх цифрових середовищах — як в інтернеті, так і в інших цифрових платформах (наприклад, мобільні застосунки, програмне забезпечення, онлайн-банкінг тощо). Цифровий етикет бере до уваги не лише етичні аспекти, а й правові та технічні норми, пов'язані з використанням цифрових технологій.

Цифровий етикет є сукупністю правил і норм поведінки, що регулюють взаємодію індивідів у цифровому середовищі. Його основна мета полягає в забезпеченні ефективної, ввічливої та етичної комунікації в онлайн-просторі, з урахуванням специфіки цифрових технологій та платформ.

У наукових дослідженнях цифровий етикет розглядають як важливий компонент цифрового громадянства, що передбачає відповідальне та етичне використання інформаційних технологій. Він охоплює дотримання принципів поваги до особистих кордонів, дотримання субординації, симетрії, зручності, економії ресурсів, традиційності, конвенційності та безпеки. Ці принципи сприяють створенню комфортного та ефективного цифрового середовища для всіх учасників комунікації²⁴.

Особливо важливим аспектом цифрового етикету є дотримання цифрової дистанції, що визначає межі комфортного спілкування залежно від каналу комунікації. Наприклад, електронну пошту вважають найбільш віддаленим каналом: очікувати відповіді можна протягом двох діб. Соціальні мережі та месенджери забезпечують швидшу реакцію, що потребує відповідної адаптації поведінки.

Отже, цифровий етикет є важливим елементом сучасної комунікації, що сприяє розвитку цифрового громадянства та забезпеченню етичних стандартів у взаємодії в онлайн-середовищі.

Цифровий етикет у правовому контексті — це сукупність правил, норм і стандартів поведінки, які регулюють взаємодію суб'єктів у цифровому середовищі з урахуванням юридичних аспектів. Його головна мета полягає в забезпеченні правомірності дій, дотриманні етичних норм і запобіганні можливим правопорушенням у процесі використання цифрових технологій.

Основні аспекти цифрового етикету в правовому контексті

1. Захист персональних даних і конфіденційності. Дотримання принципів конфіденційності полягає в недопущенні неправомірного використання персональної інформації третіх осіб. Це регламентується законодавством про захист персональних даних, наприклад, Загальним регламентом про захист даних (GDPR) у країнах ЄС.

2. Дотримання авторського права та суміжних прав. Використання цифрового контенту передбачає повагу до авторських і суміжних прав, зокрема отримання дозволу на використання матеріалів, що охороняються авторським правом, і обов'язкове зазначення джерела інформації.

3. Протидія дезінформації та фейковим новинам. Поширення неправдивої інформації може мати як етичні, так і правові наслідки, включно з відповідальністю за заподіяння шкоди репутації або введення в оману громадськості.

4. Запобігання кібербулінгу та іншим формам агресії в цифровому просторі. Законодавство багатьох країн забороняє дії, пов'язані з переслідуванням, приниженням гідності або іншими формами агресії в мережі. До таких дій належать цькування (булінг), хейтерство, погрози або шантаж.

5. Дотримання правових норм щодо електронної комунікації. Електронне спілкування має відповідати вимогам закону, зокрема, уникати спаму, обману або використання недобросовісної реклами. У діловому контексті електронні повідомлення повинні відповідати етичним стандартам і правилам етикету.

6. Юридична відповідальність за дії в цифровому середовищі. Дії в цифровому просторі підлягають правовому оцінюванню та можуть мати юридичні наслідки. Наприклад, порушення авторського

²³ Світлана Бибик, «Нетикет, або мережевий етикет», *Культура слова* 82 (2015): 125–28.

²⁴ Андрійченко, Близнюк і Майстренко, «Digital етикет та комунікації».

права, незаконне використання даних чи поширення шкідливого програмного забезпечення може спричинити цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність.

Отже, цифровий етикет у правовому аспекті є важливим інструментом регулювання суспільних відносин у цифровій сфері, забезпечуючи баланс між свободою вираження, правомірністю дій і дотриманням етичних принципів. Його дотримання сприяє зниженню рівня правопорушень у цифровому середовищі та створенню безпечного простору для всіх користувачів.

Висновки

Досліджувані нами поняття, попри взаємопов'язаність, мають різні акценти, які визначають їхню сутнісну специфіку та контексти застосування.

Цифрова етика охоплює широкий спектр моральних принципів та етичних стандартів, що регулюють використання цифрових технологій. Вона спрямована на вирішення питань, пов'язаних із відповідальністю розробників технологій, етичними аспектами функціонування штучного інтелекту, захистом конфіденційності даних та впливом цифрових інновацій на суспільство загалом.

Своєю чергою, інформаційна етика зосереджується на моральних аспектах роботи з інформацією, акцентуючи увагу на питаннях її достовірності, прозорості, захисту та забезпечення рівного доступу до інформаційних ресурсів.

Мережевий етикет, або нетикет, має більш прикладний характер і стосується правил взаємодії користувачів у цифрових мережах, зокрема в соціальних медіа, на форумах чи під час електронного листування. Його завданням є забезпечення коректності, толерантності та ввічливості під час спілкування в онлайн-середовищі.

Цифровий етикет охоплює правила поведінки не лише в мережі, а й у ширших контекстах використання цифрових пристроїв, як-от смартфони чи планшети. Він спрямований на регулювання поведінки в ситуаціях, що передбачають використання цифрових технологій у повсякденному житті, наприклад, під час ділових зустрічей чи громадських заходів.

Отже, розглянуті поняття, попри їхню взаємодоповнюваність, відрізняються за своїм змістовим наповненням, масштабом застосування та акцентами, тому кожен із них займає унікальне місце в сучасному дискурсі цифрової культури та етики. Вони є елементами концепції етики інформаційних і комунікаційних технологій, яка акцентує увагу на взаємодії інформаційних та комунікаційних аспектів у сучасному цифровому суспільстві, створюючи основу для комплексного аналізу етичних викликів, що виникають в умовах прискореної цифровізації та інтеграції технологій у всі сфери людської діяльності.

Список використаної літератури

- Андрійченко, Жанна, Тетяна Близнюк і Ольга Майстренко. «Digital етикет та комунікації: тенденції та вимоги сьогодення». *Економіка та суспільство* 34 (2021). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-24>.
- Безклубий, Ігор. «Правова семантика поняття “цифрове середовище”». *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки* 127 (1) 2024: 9–16. <https://doi.org/10.17721/1728-2195/2024/1.127-2>.
- Бибик, Світлана. «Нетикет, або мережевий етикет». *Культура слова* 82 (2015): 125–28.
- Бліхар, В., ред. *Етика та естетика: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях)*. Львів: Арал, 2018.
- Верлос, Наталія. «Конституціоналізація цифрових прав людини: вітчизняна практика та зарубіжний досвід». *Часопис Київського університету права* 2 (2020): 129–33. <https://doi.org/10.36695/2219-5521.2.2020.21>.
- Горяньський, Сергій. «Філософський аналіз розвитку ІТ-освіти в Україні через призму акторно-мережевої теорії Бруно Латура». *Освітній дискурс: збірник наукових праць* 50 (7–9) (2024): 35–41. [https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.50\(7-9\)-5](https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.50(7-9)-5).
- Гуржій, Т. О., і А. Л. Петрицький. *Правовий захист персональних даних*. Київ: Київський національний торговельно-економічний університет, 2019.
- Дротянко, Л. Г., ред. *Цифрова реальність у глобальній системі людина — суспільство: збірник наукових праць*. Київ: Вид-во НАУ, 2021.
- Думчиков, М. О., і І. В. Каріх. «Становлення та генеза кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення у кіберпросторі на теренах України». *Юридичний науковий електронний журнал* 5 (2022): 476–78. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-5/113>.

- Коробко, Маргарита. «Інформаційна етика як необхідний елемент регуляції сучасного інформаційного суспільства». *Українські культурологічні студії* 1 (2021): 46–50. [https://doi.org/10.17721/UCS.2021.1\(8\).10](https://doi.org/10.17721/UCS.2021.1(8).10).
- Лукашевич, Микола, Микола Туленков і Юрій Яковенко. *Соціологія. Основи загальної, спеціальних та галузевих теорій: підручник*. Київ: Каравела, 2024.
- Мартинюк, Володимир, і Тетяна Ісаєнко. «Інформаційна етика: наповнення поняття». https://reposit.nupr.edu.ua/bitstream/PoltNTU/1784/3/2_%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1%8E%D0%BA%2C%20%D0%86%D1%81%D0%B0%D1%94%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf.
- Мічурін, Євген. «Цивільно-правове регулювання суспільних відносин у цифровому середовищі». *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»* 36 (2023): 115–21. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2023-36-13>.
- Митрофанов, Ігор, Людмила Васечко і Валерій Кравчук. *Професійна етика в юриспруденції: підручник*. Київ: Юрінком Інтер, 2024.
- Освіта Нова. «Кіберпсихологія: як цифрові технології впливають на нас». *Освіта Нова*, 6 листопада, 2024. <https://osvitanova.com.ua/posts/6603-vplyv-sotsmerezkh-virtualnykh-svitiv-i-tekhnohohii-na-nashi-dumky-emotsii-ta-povedinku-v-suchasnomu-sviti>.
- Проценко, Ольга, Тетяна Чубіна і Марія Дмитренко. «Етика та інформаційна етика у комунікативному просторі сучасного суспільства». *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії* 44 (2022): 98–104. <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.44.11>.
- Роганов, М. Л. «Морально-етичні аспекти інформаційно-комунікаційних технологій». *Духовність особистості: методологія, теорія і практика* 2 (2020): 169–78.
- Розова, Т. В., і Л. В. Чорна. «Вплив цифрової етики на діджиталізацію гуманітарного знання». У *Світові освітні тренди: навчання впродовж життя в інформаційному суспільстві: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції*, 169–72. Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024.
- Рябініна, О., і Л. Юрченко, ред. *Філософія: підручник для студентів і курсантів вищих закладів освіти III–IV рівнів акредитації*. Харків: Вид-во Іванченка І. С., 2009.
- Сова, Маргарита, і Світлана Деніжна. «Міжнародний досвід правового регулювання небезпеки штучного інтелекту в реаліях воєнного часу: етико-філософський аспект». *Філософські та методологічні проблеми права* 1, № 27 (2024): 45–57. <https://doi.org/10.33270/01242702.45>.
- Степанюк, Р. Л., і С. І. Перлін. «Цифрова криміналістика й удосконалення системи криміналістичної техніки в Україні». *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка* 3 (2022): 283–94. <https://luhbulletin.dnuvs.ukr.education/index.php/main/article/view/72>.
- Тверезовська, К. С. «Поняття, види та значення цифрових прав людини». *Юридичний науковий електронний журнал* 6 (2024): 472–76.
- Тицька, Я. О., і Н. С. Поварчук. «Доктринальні підходи щодо визначення статусу права інформаційних технологій». *Київський часопис права* 1 (2023): 41–46. <https://doi.org/10.32782/klj/2023.1.6>.

Bibliography

- Andriichenko, Zhanna, Tetiana Blyzniuk, and Olha Maistrenko. “Digital Etiquette and Communications: Trends and Modern Requirements.” *Economy and Society* 34 (2021). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-24> [in Ukrainian].
- Bezklubyi, Igor. “Legal Semantics of the Concept ‘Digital Environment.’” *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Legal Studies* 127, no. 1 (2024): 9–16. <https://doi.org/10.17721/1728-2195/2024/1.127-2> [in Ukrainian].
- Bybyk, Svitlana. “Netiquette, or Network Etiquette.” *Culture of the Word* 82 (2015): 125–28 [in Ukrainian].
- Blikhar, V., ed. *Ethics and Aesthetics: A Teaching Guide (in Schemes and Tables)*. Lviv: Aral, 2018 [in Ukrainian].
- Verlos, Nataliia. “Constitutionalization of Digital Human Rights: Domestic Practice and Foreign Experience.” *Journal of Kyiv University of Law* 2 (2020): 129–33. <https://doi.org/10.36695/2219-5521.2.2020.21> [in Ukrainian].
- Horianskyi, Serhii. “Philosophical Analysis of the Development of IT Education in Ukraine through the Prism of Bruno Latour’s Actor-Network Theory.” *Educational Discourse: Collection of Scientific Papers* 50 (7–9) (2024): 35–41. [https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.50\(7-9\)-5](https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.50(7-9)-5) [in Ukrainian].
- Hurzhi, T. O., and A. L. Petrytskyi. *Legal Protection of Personal Data*. Kyiv: Kyiv National University of Trade and Economics, 2019 [in Ukrainian].

- Drotianko, L. H., ed. *Digital Reality in the Global Human-Society System: Collection of Scientific Papers*. Kyiv: NAU Publishing House, 2021 [in Ukrainian].
- Dumchikov, M. O., and I. V. Karikh. "Formation and Genesis of Criminal Liability for Cybercrime in Ukraine." *Legal Scientific Electronic Journal* 5 (2022): 476–78. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-5/113> [in Ukrainian].
- Korobko, Marharyta. "Information Ethics as a Necessary Element of Regulation in Modern Information Society." *Ukrainian Cultural Studies* 1 (2021): 46–50. [https://doi.org/10.17721/UCS.2021.1\(8\).10](https://doi.org/10.17721/UCS.2021.1(8).10) [in Ukrainian].
- Lukashevych, Mykola, Mykola Tulenkov, and Yurii Yakovenko. *Sociology: Fundamentals of General, Special, and Sectoral Theories*. Kyiv: Karavela, 2024 [in Ukrainian].
- Martyniuk, Volodymyr, and Tetiana Isaienko. "Information Ethics: Defining the Concept." Accessed June 17, 2025. https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/1784/3/2_%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%BD%D1%8E%D0%BA%2C%20%D0%86%D1%81%D0%B0%D1%94%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F.pdf [in Ukrainian].
- Michurin, Ievgen. "Civil-Legal Regulation of Public Relations in the Digital Environment." *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series Law* 36 (2023): 115–21. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2023-36-13> [in Ukrainian].
- Mytrofanov, Ihor, Liudmyla Vasechko, and Valerii Kravchuk. *Professional Ethics in Jurisprudence: Textbook*. Kyiv: Yurinkom Inter, 2024 [in Ukrainian].
- Osvita Nova. "Cyberpsychology: How Digital Technologies Affect Us." *Osvita Nova*, November 6, 2024. <https://osvitanova.com.ua/posts/6603-vplyv-sotsmerezh-virtualnykh-svitiv-i-tekhnohii-na-nashidumky-emotsii-ta-povedinku-v-suchasnomu-sviti> [in Ukrainian].
- Protsenko, Olha, Tetiana Chubina, and Maria Dmytrenko. "Ethics and Information Ethics in the Communicative Space of Modern Society." *Visnyk of the Lviv University. Philosophical and Political Studies* 44 (2022): 98–104. <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.44.11> [in Ukrainian].
- Roganov, M. L. "Moral and Ethical Aspects of Information and Communication Technologies." *Spirituality of Personality: Methodology, Theory, and Practice* (2020): 169–78 [in Ukrainian].
- Rozova, T. V., and L. V. Chorna. "Impact of Digital Ethics on the Digitalization of Humanitarian Knowledge." In *Global Educational Trends: Lifelong Learning in the Information Society*, 169–72. Proceedings of the International Scientific and Practical Conference Dedicated to the 190th Anniversary of the University and the 50th Anniversary of the Institute. Kyiv: Publishing House of M. Dragomanov University, 2024 [in Ukrainian].
- Riabinina, O., and L. Yurchenko, eds. *Philosophy: A Textbook for Students and Cadets of Higher Educational Institutions of III-IV Accreditation Levels*. Kharkiv: Ivanchenko Publishing House, 2009 [in Ukrainian].
- Sova, Marharyta, and Svitlana Dienizhna. "International Experience in the Legal Regulation of Artificial Intelligence Risks in the Realities of Wartime: Ethical and Philosophical Aspects." *Philosophical and Methodological Problems of Law* 1, no. 27 (2024): 45–57. <https://doi.org/10.33270/01242702.45> [in Ukrainian].
- Stepaniuk, R. L., and S. I. Perlin. "Digital Forensics and the Improvement of Forensic Technology Systems in Ukraine." *Bulletin of the Luhansk State University of Internal Affairs Named after E. O. Didorenko* 3 (2022): 283–94. <https://luhbulletin.dnuvs.ukr.education/index.php/main/article/view/72> [in Ukrainian].
- Tverezovska, K. S. "The Concept, Types, and Significance of Digital Human Rights." *Legal Scientific Electronic Journal* 6 (2024): 472–76 [in Ukrainian].
- Tytska, Ya. O., and N. S. Povarchuk. "Doctrinal Approaches to Defining the Status of Information Technology Law." *Kyiv Journal of Law* 1 (2023): 41–46. <https://doi.org/10.32782/klj/2023.1.6> [in Ukrainian].

Tetiana Pikulia

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,

Professor of the Department of Theoretical Jurisprudence

Kyiv National Economic University Named After Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0003-0430-3255>

pikulia.tatyana@gmail.com

THE MECHANISM OF LEGAL REGULATION OF THE DIGITAL ENVIRONMENT: A PHILOSOPHICAL AND LEGAL PERSPECTIVE

Abstract

The article explores the philosophical and theoretical-legal foundations for understanding semantically related concepts—digital ethics, information ethics, digital etiquette, and netiquette—through the prism of their relevance to the existence of society and the individual in the digital environment. The author emphasizes the importance of an interdisciplinary approach that integrates philosophical, social, legal, and technological aspects to create an effective system for regulating social relations in the digital space.

The study analyzes the methodological approaches of various academic disciplines used in examining these concepts in the digital environment. In particular, special attention is given to the mechanism of legal regulation of the digital environment through constitutional law, civil law, criminal law, administrative law, and international law.

In the article, digital ethics is presented as an interdisciplinary field that combines philosophical, legal, social, and technological aspects to formulate moral guidelines for the use of digital technologies. It is established that information ethics, on the other hand, focuses on the moral aspects of working with information, considering its reliability, transparency, and role in the harmonization of social relations in the digital environment.

While digital etiquette and netiquette are interrelated categories, they have different areas of application. Netiquette pertains to the norms of behavior in online communications, ensuring respectful and tolerant interactions among users in social networks, forums, and similar platforms. In contrast, digital etiquette is a broader concept that encompasses rules of interaction across all digital environments, including compliance with legal and ethical standards in communications, use of digital technologies, and data management. Despite their complementarity, these concepts differ in content and scope of application, allowing each to occupy a unique place in the modern discourse on digital culture and ethics.

The article highlights the importance of a comprehensive approach to studying the digital environment, grounded in the integration of philosophical, legal, and ethical standards. Such an approach promotes the harmonization of social relations and ensures the responsible use of digital technologies in the modern world.

Keywords: digital ethics, information ethics, digital etiquette, netiquette.

Матеріал надійшов 01.02.2025

Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0)